

ТАЛАБАЛАРГА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШДА ИЖТИМОЙ МЕДИАДАН Фойдаланиш бўйича таълим имкониятлари ва уларда касбий ахборот компетенциясини шакллантириш

Бумоҳира Ахмаджонова СУЛАЙМАНОВА

Мустақил тадқиқотчи

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети, Тошкент, Ўзбекистон

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ МЕДИА В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ И ФОРМИРОВАНИЮ У НИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Бумахир Ахмаджонова СУЛЕЙМАНОВА

Независимый исследователь

Узбекский государственный университет мировых языков, Ташкент, Узбекистан

EDUCATIONAL OPPORTUNITIES ON THE USE OF SOCIAL MEDIA IN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS AND FORMATION OF PROFESSIONAL INFORMATION COMPETENCY IN THEM

Bumahira SULEYMANOVA

Independent researcher

Uzbekistan State World Languages University, Tashkent, Uzbekistan

menandsen@gmail.com

UDC (УЎК, УДК): 37.013

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования):

Сулайманова Б. А. Талабаларга инглиз тилини ўқитишда ижтимоий медиадан фойдаланиш бўйича таълим имкониятлари ва уларда касбий ахборот компетенциясини шакллантириш. // Ўзбекистонда хорижий тиллар. — 2021. — №1(36). — С. 138–147.
<https://doi.org/10.36078/1618987737>

Received: December 18, 2020

Accepted: February 03, 2021

Published: February 20, 2021

Copyright © 2021 by author(s).

This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0).

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Open Access

Аннотация. Ушбу мақолада талабаларга, хусусан, нофилологик йўналишдаги талабаларга инглиз тилини ўқитишда ижтимоий медиадан фойдаланиш бўйича таълим имкониятлари ва уларда касбий ахборот компетенциясини шакллантириш масалаларини илмий асосда тадқиқ этишга бағишланган. Тараққиётнинг таркибий қисми бўлган маданиятлараро муносабатларнинг асоси ҳисобланаётган алоқалар самарадорлигини ошириш ва кўп маданиятли шахснинг чет тилини билиш кўникмаларини шакллантириш асослари ёритилган. Ушбу мақолада ижтимоий медиа инглиз тилини ўқитишнинг қўшимча воситаси сифатида қаралди. Шу билан бирга инглиз тилидаги профессионал ахборот-коммуникация компетенцияси шаклланиши, ўқув жараёнида ижтимоий медиа тармоқларидан фойдаланиш ўзига хос хусусиятлари орқали талабалар ўртасида оммалаштиришга эътибор қаратилган. Бу борада олий таълим муассасаларида инглиз тилини ўқитиш ва чет тили касбий компетенциясини шакллантиришнинг фаолият механизмларини такомиллаштириш бўйича жаҳон илм-фан тараққиёти тенденцияларини ҳисобга олган ҳолда илмий-амалий тавсиялар берилган.

Калит сўзлари: ижтимоий медиа, касбий ахборот компетенцияси, чет тили компетенцияси, ижтимоий тармоқлар, ахборот-коммуникация тармоқлари, инглиз тилини ўқитиш методикаси, нофилологик йўналишларида инглиз тилини ўқитиш, инглиз тилини ўқитишда ижтимоий медиадан

фойдаланиш, интернет аудитория, инглиз тилини ўқитишда коммуникатив ёндашув.

Аннотация. Статья посвящена научному исследованию образовательных возможностей студентов, особенно студентов-нефилологов, в использовании социальных сетей при обучении английскому языку и формированию у них профессиональной информационной компетентности. Заложены основы для повышения эффективности межкультурного общения, которое является неотъемлемой частью развития, и развития навыков иностранного языка у многоязычного человека. В статье социальные сети рассматриваются как дополнительный инструмент в обучении английскому языку. При этом особое внимание уделяется формированию профессиональных информационно-коммуникативных компетенций на английском языке, использованию социальных сетей в учебном процессе и популяризации языка среди студентов через его особенности. Даны научные и практические рекомендации студентам.

Ключевые слова: социальная медиа, профессиональная информационная компетентность, иноязычная компетенция, социальные сети, информационные и коммуникационные сети, методы обучения английскому языку, преподавание английского языка в нефилологических областях, использование социальных сетей в обучении английскому языку, интернет-аудитория, коммуникативный подход к обучению английскому языку.

Abstract. This article is devoted to the scientific study of educational opportunities for students, especially non-philological students, in the use of social media in teaching English and the formation of their professional information competence. The foundations are laid for increasing the effectiveness of intercultural communication, which is an integral part of development, and for developing the multilingual person's foreign language skills. In this article, social media is seen as an additional tool for teaching English. At the same time, special attention is paid to the formation of professional information and communication competencies in English, the use of social media in the educational process and the popularization of the language among students through its specific features. Taking into account development trends the scientific and practical recommendations are given.

Keywords: social media, professional information competence, foreign language competence, social networks, information and communication networks, English language teaching methodology, teaching English for specific purpose (ESP), using social media in teaching English, Internet audience, communicative approach to teaching English.

Кириш. Янги Ўзбекистонни барпо этиш йўлида жамиятни ривожлантиришнинг кўплаб соҳаларида, шу жумладан, олий таълим соҳасида катта ўзгаришлар юз бермоқда. Жамиятни ахборотлаштириш ва глобаллашув шароитида уни ўрганишга янги талаблар қўйилмоқда, билим олиш учун янги имкониятлар пайдо бўлмоқда, айниқса хориж тилларини хусусан инглиз тилини ўқитишда янги ёндашувлар пайдо бўлмоқда. Шу маънода, талабаларга инглиз тилини ўқитишда ижтимоий медиадан фойдаланишда янги билим олиш ва ўзлаштирилган билимларни такомиллаштириш учун фойдаланиш имкониятлари чексиздир. Виртуал ижтимоий тармоқлар нафақат

муҳим алоқа воситаси, балки инглиз тилини ўрганувчилар учун ноёб манба ҳисобланади. Ахборот алмашишнинг мавжуд усулларида бири сифатида ижтимоий медиа талабаларнинг ҳам, ўқитувчиларнинг ҳам эътиборини жалб қилиб, инглиз тилини ўрганишни ўқув жараёнини тўхтатмасдан, аудиториядан виртуал ҳақиқатга ўтказишга имкон беради.

Асосий қисм. Ижтимоий медиа тармоқлари ахборот-коммуникация технологиялари шаклларида биридир. Шу жиҳатдан, нофилологик йўналишдаги талабаларга инглиз тилини ўқитиш учун қўшимча воситаларни, шу жумладан ўрганилган материални ишлаб чиқиш ва такрорлаш, курсдошлари ва ўқитувчиси билан маслаҳатлашиш ҳамда мулоқот қилиш учун таълим тизимига ижтимоий медиани самарали жорий этиш долзарб аҳамиятга эга бўлиб бормоқда. Бу жараёнда таълим жараёнида ўқитувчининг ролини кўриб чиқиш ҳам муҳимдир. Негаки, таълим жараёнида ахборот технологияларидан фойдаланиш асосий фаолият эмас. Хорижий тил ўқитувчилари инглиз тилини ўқитиш учун ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш бўйича ваколатга эга бўлиши керак. Кўплаб университетлар, тил марказлари, ўқитувчиларнинг ижтимоий тармоқларда саҳифалари бор, академик гуруҳлар интернет жамоаларини ташкил қилишади, кўплаб ўқитувчилар ўз талабалари билан мулоқот қилиш ва маълумот алмашиш учун алоҳида иш саҳифаларини яратадилар. Шундай қилиб, университет талабалари томонидан таълим учун зарур бўлган маълумотларни олиш учун ижтимоий медиадан фойдаланиш ҳар қуни ортиб бормоқда. Ижтимоий медиадан фойдаланиш салоҳияти ва хусусиятлари, авваламбор, уларнинг маълумот олиш имконияти ва тезлиги билан боғлиқ бўлиб, улардан таълим мақсадларида фойдаланиш аудиториядан ташқарида дарслар ўтказишга имкон беради, бу эса талабаларни қўшимча равишда рағбатлантиради.

Замонавий жамиятнинг муҳим таркибий қисми бу маданиятлараро алоқа самарадорлигини ва кўп маданиятли шахсни шакллантиришни таъминлайдиган чет тилини билишдир. Ушбу мақолада ижтимоий медиа инглиз тилини ўқитишнинг қўшимча воситаси сифатида қаралди. Олий таълимнинг нофилологик йўналиши бўйича таҳсил олаётган талабаларига инглиз тилини ўргатиш жараёнида уларнинг касбий фаолияти учун асос бўлган ахборот технологиялари билим олиш воситаси бўлиб хизмат қилади. Бироқ, инглиз тилини ўқитишнинг қўшимча воситаси сифатида ижтимоий медиадан фойдаланиш методикаси илмий ва услубий адабиётларда етарли даражада ёритиб берилмаган. Ва ушбу мақоланинг мавзуси ҳам ўқув машғулотларини ОТМнинг нофилологик йўналишларида таҳсил олаётган талабаларнинг ижтимоий медиадан фойдаланган ҳолда инглиз тилини ўргатишда таълим имкониятлари ва уларда касбий ахборот компетенциясини шакллантириш масаласидир.

Мамлакатимизда таълим мавзусидаги истиқбол стратегия 2030 йилларга мўлжалланган бўлиб, унинг асосий мақсади хорижий тилларни ўқитиш, инглиз тилини нофилологик йўналишларда ўргатишга бўлган ўзгарувчан эҳтиёжлар ва янги Ўзбекистон жамияти ва иқтисодиётини ривожлантиришнинг узоқ муддатли мақсадларига мувофиқ олий касбий таълимнинг юқори сифатини таъминлашдир. Ушбу тадбирлар доирасида нофилологик йўналишлардаги олий ўқув юрти битирувчиси учун чет тилларини билиш соҳасидаги зарурий ваколатларни белгилайдиган олий таълимнинг янги давлат

стандартлари қабул қилинди. Бинобарин, инглиз тилини ўқитиш жараёнида янги ахборот-коммуникация технологияларини жорий этишни назарда тутадиган ўқув жараёнини ташкил этишнинг анъанавий ёндашувларини қайта кўриб чиқиш долзарбдир. Ёшларнинг ҳаётида ижтимоий медианинг роли ортиб бораётгани, таълим соҳасидаги ижтимоий тармоқлардан фойдаланилаётганлиги ва замонавий жамиятнинг чет тилини яхши билиш талаблари инглиз тилини ўқитиш жараёнини ташкил этишда, айниқса, келажакдаги касб соҳасидаги билимлар касбий ва умумий маданий ваколатларни шакллантириш учун янги билимларни олиш воситаси бўлган ўқитишнинг нофилологик йўналишлари талабалари учун муҳим ўрин тутади. Бироқ, ушбу жараённинг услубий ривожланиши замонавий илмий адабиётларда етарли даражада ўрганилмаганлиги ушбу мақолада кўтарилган масалаларнинг янада долзарблигини оширади.

Ижтимоий медиа тармоқлари ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларига, шу жумладан чет тилларини ўқитиш жараёнига ҳам кириб борди. Ижтимоий тармоқларнинг моҳияти Э. Дюркгейм ва Ф. Тённис ёзганидек, одамлар ўртасида алоқаларни излаш ва ўрнатишдир (5). Илмий жиҳатдан ушбу олимларнинг тадқиқоти ижтимоий гуруҳлар шахсий ва тўғридан-тўғри ижтимоий алоқалар шаклида мавжуд бўлиши мумкин деган фикрни ривожлантирди. Худди шу атама 1954 йилда инглиз социологи Жеймс Барнс томонидан жорий қилинган (1). Шундай қилиб, олим ижтимоий объектлар (жамоа, ижтимоий гуруҳ, индивидуал) бўлган гуруҳларнинг таснифини ишлаб чиқди.

Бугунги кунда «ижтимоий тармоқ» кейинчалик эса «ижтимоий медиа» тушунчаси фойдаланувчиларнинг интернетдаги махсус алоқа тури сифатида талқин қилинмоқда. Тадқиқотчи Д. Гилпин эса ижтимоий тармоқларни ўзаро алоқалар ва ахборот узатиш каналлари ролини ўйнайдиган интерактив онлайн-медиа деб таърифлайди (2). Айниқса, у буни таълим тизимида маданий алоқаларни ривожлантириш ҳамда тил ўрганишда муҳим аҳамиятга эга деб таъкидлайди. А. Хендли ва А. Чапман ижтимоий медиани ҳаммамизга ўзаро алоқада бўлишимиз ва маълумот алмашишимизга имкон берадиган доимий равишда ривожланиб бораётган онлайн воситалар, платформалар ва дастурларнинг тўплами деб тушунадилар (3). А.Г. Ковалеванинг фикрича, ижтимоий медиа кўникмаларни шакллантириш ва чет тилини ўрганишга доир билимларни ривожлантириш бўйича доимий иш олиб боришга имкон беради (6). Ўқитувчи ўқувчиларнинг билимларини масофадан туриб қулай вақтда, аудиториянинг мавжуд ёки йўқлигидан қатъи назар, маълум бир гуруҳ учун ўқув жараёнини индивидуал равишда ташкил қилиши мумкин. Бундан ташқари, муҳим факт замонавий ахборот-коммуникация технологиялари томонидан ишлаб чиқилган ахборот ресурсларидан фойдаланган ҳолда талабаларга керакли билимларни олиш имкониятини беришдир. Шубҳасиз, интернет-ресурслардан фойдаланиш имкониятлари ниҳоятда катта. Глобал интернет тармоғи фойдаланувчилар жойлашувидан қатъи назар зарур маълумотларни олиш учун шароит яратади. Олий маълумот олиш интернетга уланмасдан, баъзи электрон қурилмалардан фойдаланмасдан тасаввур қилиш деярли мумкин эмас. Бу эса интернет технологияларидан фойдаланиш бутун инсониятнинг кундалик ҳаётининг ажралмас қисмига айланиб бораётганлигидан далолат беради. Шунини таъкидлаш керакки, бутун дунёда интернет, ижтимоий тармоқлардан тобора кенгрок фойдаланилмоқда. Шу нуқтаи назардан, ушбу технологиялар аллақачон бутун дунё бўйлаб фаол аҳолининг, шу

жумладан таълим олувчиларнинг кундалик ҳаётининг ажралмас қисмига айлангани аниқ бўлиб турибди. Шундай қилиб, айнан шу технологиялар, фойдаланувчини ҳар куни, ҳар куни 24 соат давомида доимо кузатиб борадиган, маълум хизматларни, шу жумладан таълим хизматларини олиш учун қулай воситага айланди. Бугунги кунда нафақат мамлакатимизда, балки бутун дунёда ижтимоий медиадан кенг фойдаланишни ўқув жараёнига киритиш масаласи педагогик давраларда жуда фаол муҳокама қилинмоқда. Н. В. Родионова ва М. Н. Яранскаянинг сўзларига кўра, “интернет-аудиториянинг аксарияти учун ижтимоий медиа мафқураси ва интерфейсининг равшанлиги талабаларнинг янги коммуникатив маконга мослашиш босқичини четлаб ўтиб, вақтни тежашга имкон беради” (7). Кўплаб олий таълим муассасаларининг ижтимоий тармоқларда саҳифалари мавжуд бўлиб, улар талабалар билан мулоқот қилиш, ўқув дастурлари тўғрисида маълумот бериш ёки шунчаки ҳар қандай манфаатдор фойдаланувчи қўшилиши мумкин бўлган жамоа сифатида веб-майдон сифатида фойдаланмоқда. Шу маънода, ижтимоий медиа тармоқлари инглиз тилини ўргатиш учун қимматли функцияларга эга. Уларни нафақат алоқа воситаси ва тезкор маълумот алмашиш воситаси сифатида ишлатиш мумкин. Айниқса, нофилологик йўналишдаги соҳа мутахассислари учун ижтимоий медиа тармоқларини ўқув жараёнида методик жиҳатдан тўғри амалга ошириш барча иштирокчиларга мустақил равишда ёки биргаликда таълим фаолиятини диверсификация қилувчи онлайн таълим мазмунини яратишга хизмат қилади.

Шу ўринда яна бир муҳим жиҳатни таъкидлаш жоизки, талабаларга инглиз тилини ўқитишда ижтимоий медиадан фойдаланиш масаласи билан таълим жараёнида ижтимоий медиа тармоқларидан фойдаланиш асосида чет тили касбий ахборот-коммуникация компетенциясини шакллантириш бир бирига чамбарчас боғлиқ бўлган ҳодиса ҳисобланади. Мазкур илмий-методик муаммога оид илмий адабиётларни ўрганиш ва таҳлил қилиш унинг изланишларининг турли йўналишлари мавжудлигини кўрсатади. Бу тилни алоқа воситаси сифатида очиб берадиган коммуникатив ёндашув; танқидий фикрлашни, профессионал ва ишбилармонлик алоқалари ҳолатларида ўз нуқтаи назарини аниқ баён қилиш қобилиятини шакллантиришга қаратилган когнитив ёндашув; таълим олиш ва замонавий жамият эҳтиёжлари билан боғлиқ бўлган малакага асосланган ёндашувлардир. Қўшимча маблағ жалб қилмасдан ва турли хил услубий мақсадга мувофиқ техникалар, усуллар ва иш шаклларини ишлаб чиқмасдан фақат мавжуд қўлланмалар асосида инглиз тили касбий малакасини шакллантириш, бизнинг фикримизча, оқилона ва самарали эмас. Шу муносабат билан ўқув жараёнига инновацион ахборот-коммуникация технологияларини, яъни ижтимоий медиа тармоқларини, шунингдек, ўқитишнинг энг янги услубларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш орқали тилни ўрганиш кўникмасини шакллантириш самарадорлигини ошириш зарурати мавжуд.

Мамлакатимизда таълим тизимини замонавий модернизация қилиш, ўқитишнинг нофилологик йўналишлари талабаларига инглиз тилини ўргатиш тамойиллари ва ёндашувларида сезиларли ўзгаришларни назарда тутати. Олий ўқув юрти ўқитувчилари олдида ахборот билан ишлаш услубларига эга бўлган ва ўз интеллектуал, ижодий салоҳиятини сақлаш ҳамда ривожлантириш учун ахборот технологияларидан етарли даражада фойдалана оладиган

мутахассисни тайёрлаш вазифаси турибди. Инглиз тилини ўқитишга келсак, бу вазифа нофилологик йўналишдаги талабаларнинг чет тили касбий малакалари билан биргаликда ахборот-коммуникация қобилиятларини шакллантириш ва ривожлантиришнинг муҳимлигини англатади. Тил таълими билан боғлиқ ижтимоий талаб бир неча ўн йиллар давомида ўзгарди, аммо унинг асосий маъноси доимо чет тилини ўзлаштиришга қисқартирилди. Чет тилларни ўқитиш методикаси ривожланиб бориши билан “чет тилини амалий ўзлаштириш” тушунчасининг ўзи такомиллаштирилди. Нофилологик йўналишдаги мутахассисларни тайёрлашда мажбурий деб ҳисобланадиган кўплаб ваколатлар орасида чет тилини билиш билан боғлиқ бўлган ваколатлар турли хил формулаларда тақдим этилган, аммо шу билан бирга, қонда тарикасида, бу қобилиятни намоиш этиш талабини акс эттиради ёки она тили ва чет тилларида оғзаки, ёзма равишда мулоқот қилишга тайёр бўлиш, ижтимоий ва профессионал мулоқот маданияти кўникмаларини шакллантиради.

Олий ўқув юртининг нофилологик йўналишларида инглиз тилини ўқитишнинг асосий вазифаси талабанинг чет тили коммуникатив компетенциясини шакллантиришдир. Бу ерда нутқ асосий алоқа воситаси ва асосий ақлий фаолиятдир. Коммуникатив компетенция атамаси методологияда тилни билиш даражаси кўрсаткичи сифатида кенг қўлланилади. Ушбу атамани Н. Хомский тил компетенциясини “интеллектуал қобилиятлар тизими, эрта болалик даврида ва бошқа кўплаб омиллар билан ўзаро алоқада ривожланадиган билим ва эътиқодлар тизими”, деб таърифлаган. Кейинчалик, атаманинг таърифи кенгайтирилди. “Коммуникатив компетенция” кейинчалик Э. И. Багузинанинг чет тилидаги коммуникатив компетенцияси (компетенцияни реализация қилиш) “инсоннинг чет эл тилидаги баёнотларни ва маълумотларни маълум вазиятга, аниқ мақсадга мувофиқлиги, касбий фаолиятнинг коммуникатив нияти ва вазифаларига мувофиқ равишда тушунишга ва ишлаб чиқаришга тайёрлиги ва қобилияти” сифатида таснифланди (4).

Таълим жараёнида талабаларнинг инглиз тили коммуникатив компетенциясини шакллантириш жараёни самарадорлигини тизимли равишда баҳолаш керак. Бунинг учун “Умумий Европа компетенцияси”да таъкидланган ҳар бир субкомпетенцияни шакллантириш кўрсаткичларини билиш зарур. Биринчиси, тил компетенцияси: субъект нутқининг саводхонлиги; инглиз тилини билиш эркинлиги даражаси; ишлатиладиган лингвистик (лексик, грамматик, фонетик, имло) воситаларнинг хилма-хиллиги; образлилик, экспрессивлик, идиоматик нутқ. Иккинчиси, нутқ компетенцияси: нутқ фаолиятининг барча турларини муваффақиятли амалга ошириш; аргументация қилишнинг турли усуллари, фикрни тақдим этиш шакллари эга бўлиш (тахлил, синтез, таққослаш, умумлаштириш); нутқнинг турли хил алоқа усуллари ва алоқа мақсадига эришиш учун экспрессивлик техникаси. Учинчиси, ижтимоий-маданий компетенция: она тили ва ўрганилаётган тил маданиятини билиш; она тили ва таржима қилинган тил мамлакати маданиятини ривожлантириш тажрибасини, уларнинг маданияти ўзаро таъсирида таҳлил қилиш қобилияти, шунингдек ўз аксини икки мамлакат тилларида кузатиб бориш; мулоқот жараёнида социолингвистик ва социал-маданий характердаги қийинчиликлар; оғзаки ва ёзма нутқда расмий ва норасмий мулоқот нормаларини ҳисобга олиш. Тўртинчиси, дискурсив компетенция: коммуникатив баёнотларнинг ҳар хил

турларини тушуниш, шунингдек, алоқа мақсадига эришиш учун турли функционал услубларнинг яхлит, изчил ва мантиқий баёнларини қуриш қобилияти; сўзлашув турига қараб лингвистик воситаларни танлашнинг тўғрилиги. Бешинчиси, стратегик компетенция: лингвистик воситаларнинг етишмаслиги сабабли алоқа жараёнида муваффақиятсизликларни бартараф этиш ва алоқа самарадорлигини ошириш учун оғзаки ва оғзаки бўлмаган стратегиялардан фойдаланиш қобилияти. Олтинчиси, ижтимоий компетенция: шериклари билан ўзаро муносабат қилиш қобилияти ва истаги; бошқаларга мулоқотни давом эттиришга ёрдам бериш қобилияти, мулоқот иштирокчилари ўртасида тушунмовчилик жараёнида юзага келадиган вазиятларни енгиш учун. Еттинчиси, касбий компетенция: эгаллаган ва шаклланган чет тили, хусусан инглиз тили бўйича билим, кўникма ва малакаларни касбий мақсадларда, тилни ўрганиш жараёнида муваффақиятли ишлатиш қобилияти.

Инглиз тилини нофилологик йўналишларда ўқитиш бўйича методик адабиётларни, хусусан нутқнинг лексик томонини ўргатиш тамойилларини, лексик минимални шакллантириш учун лексик бирликларни танлаш принципларини таҳлил қилиш асосида, ривожланиш учун машқ мажмуасига талабларни шакллантириш мумкин. Масалан, бунда яратиладиган лексик кўникмаларни шакллантиришнинг асосий босқичлари ва лексик компетенциянинг ривожланиш даражалари акс этиши керак. Шунингдек, нофилологик касбий соҳаларнинг лексик бирликларини инглиз тилида семантизацияси, лексик бирликлардан профессионал фойдаланиш, назарий жиҳатдан касб соҳасининг лексик бирликлари ҳақида чуқур маълумотга эга бўлиш муҳим аҳамият касб этади. Яна шуни ҳам таъкидлаш жоизки, нофилологик йўналишларда комплекс инглиз тилини ўқитишда коммуникатив ёндашувга асосланган бўлиши керак. Бунда тил компетенцияси сўзларни тўғри шакллантириш ва сўзлардан фойдаланишни ўз ичига олганлиги сабабли, ўрганиш бирлиги семантик ва синтактик тузилиши ўрганилаётган тилнинг ўзига хос хусусиятларини англатадиган сўзлар ва иборалар бўлиши керак.

Нофилологик йўналишларда инглиз тили касбий малакасини шакллантиришни янада батафсилроқ кўриб чиқадиган бўлсак, умумий маданий ва касбий маънода мулоқотга тайёрликнинг комбинациясини компетенцияга асосланган ёндашувнинг ривожланиш тарихида кўриш мумкин. Тадқиқотчилар унинг таълим жараёнида шаклланишининг уч босқичини ажратиб кўрсатадилар. Биринчи босқичда илмий аппаратга компетенция тоифаси киритилди, у ҳали ҳам компетенция тоифасидан кам фарқланади. Уларни амалга ошириш талаби “коммуникатив компетенция” тушунчасининг киритилиши билан боғлиқ ҳолда пайдо бўлди. Алоқа жараёни самарадорлигини асослаш учун ваколатлар/ваколатлар тоифалари шакллана бошлади. Услубий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, «компетенция» атамаси 1959 йилда Уайт томонидан нофилологик таълим муассасаси битирувчиси шахсиятининг у билан чамбарчас боғлиқ бўлган қобилиятларини тавсифлаш учун муомалага киритилган. Когнитив компетенциялар ва мотивацион тенденциялар ўртасидаги муносабатни постуляция қилган Уайт компетенцияни одамнинг атроф-муҳит билан самарали ўзаро алоқаси деб шаклланган қобилият сифатида изоҳлади. Ушбу компетенцияларни ўқув жараёнида ўзлаштириш учун керакли ва етарли миқдордаги ҳақиқий алоқа объектлари ва усуллари улар билан ишлаш ҳар бир ўрганилаётган фан ёки таълим йўналиши доирасида ҳар

бир таълим босқичи талабаси учун белгиланади. Шундай қилиб, инглиз тили касбий компетенцияси деганда биз нофилологик йўналишдаги талабанинг инглиз тилидаги профессионал соҳанинг лексик бирликларидан фойдаланиш бўйича техник кўникмаларини ва чет эл тилидаги профессионал мулоқотнинг турли ҳолатларида коммуникатив ниятларни амалга оширишни англатади.

Ахборот компетенциялари замонавий ҳаёт шароитида энг талаб қилинадиган нарсалардан бири ҳисобланади. Бизнинг мақоламизнинг мақсади ҳам замонавий жамият тараққиёти шароитида инглиз тили бўйича профессионал ахборот-коммуникация ваколатларини шакллантиришни илмий ўрганишдир. Компютер технологияларининг ривожланиши жамиятга бизнинг фаолиятимизнинг барча соҳаларига: илм-фан, маданият, таълим, ишлаб чиқариш, менежментга кириб борувчи тез суръатлар билан ривожланиб бораётган интеграция жараёнлари билан боғлиқ глобал ахборотлаштириш муаммосига яқинлашишга имкон беради. Касбий йўналтирилган таълим соҳасида инглиз тилини ўзлаштиришнинг мотивацияси ўзга мамлакат ва маданият касблари вакиллари билан жонли мулоқотда қатнашиш истагидан келиб чиқади. Касбий ва меҳнат фаолияти натижасида турли касб эгалари бошқа мамлакатлардаги ҳамкасблари билан профессионал алоқаларни ўрнатиш учун фавқулодда эҳтиёжга дуч келишлари мумкин. Бу уларга янги профессионал даражага чиқишга имкон беради. Нофилологик йўналишда бўлган факультетларда инглиз тилини ихтисослаштирилган ўқитиш элементлари йигирманчи асрнинг 50-йилларида, яъни ихтисослаштирилган матнлар билан ўқув қўлланмалари яратила бошланганда пайдо бўлди. Соҳа олимлари инглиз тилини лингвистик бўлмаган факультетларда қуйидаги йўналишларда ўқитиш зарур деб ҳисоблади: мутахассислик бўйича матн устида ишлаш; оғзаки нутқни ривожлантириш учун “маҳсус” мавзуларни ўрганиш; тегишли мутахассислик бўйича минимал сўз бойлигини ўрганиш. Улар инглиз тили бўйича иш режаларини асосий фанлар кафедраларининг иш режалари билан мувофиқлаштириш муҳимлигини таъкидладилар. Юқоридаги соҳа олимларининг инглиз тилини касбий йўналтирилган ўқитишнинг педагогик назарияларини таҳлил қилиб, шундай хулосага келишимиз мумкинки, профессионал йўналтирилган тил материални ўрганаётганда талабанинг маҳсус билимларни олишга бўлган интилиши билан муваффақият ўртасида икки томонлама алоқани ўрнатиш муҳимдир.

Хулоса. Инглиз тилидаги профессионал ахборот-коммуникация компетенцияси ўқув жараёнида ижтимоий медиа тармоқларидан фойдаланиш орқали талабалар ўртасида шаклланади. Бундай компетенция, бизнинг фикримизча, ваколатга асосланган, когнитив-коммуникатив, фанлараро ёндашувларнинг бирлигига асосланади. Инглиз тили касбий ахборот компетенциясини шакллантириш мулоқотнинг умумий дидактик принциплари, касбий йўналиш ва ахборот компетенциясининг ўзига хос услубий принципларига асосланади, бу нофилологик йўналишдаги талабаларга инглиз тилини ўргатиш пайтида ижтимоий медиа тармоқларидан фойдаланишни ўз ичига олади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Barnes J.A. Class and Committees in Norwegian Island Parish // Human Relations. Hafner Press. — NY., 1975. — P. 39–58

2. Gilpin D. R. Working the Twittersphere: Microblogging as professional identity construction. // A networked self: Identity, community, and culture on social network sites. — NY, 2011. — Chapter 11. — P. 232–250.
3. Handley A., Chapman A. Content Rules // How to Create Killer Blogs, Podcasts, Videos, Ebooks, Webinars (and More) That Engage Customers and Ignite Your Business. — Hoboken, N.J.: Wiley. — 2011.
4. Багузина Е.И. Веб-квест технология как дидактическое средство формирования иноязычной коммуникативной компетентности: на примере студентов неязыкового вуза: дисс. ... канд. пед. наук. — М., 2011. — 238 с.
5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда — М., 1996. [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://is.gd/g8ln3w> (дата обращения: 20.04.2019). Теннис Ф. Общность и общество // Основные понятия чистой социологии. — СПб., 2002. [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://is.gd/bxafGD> (дата обращения: 20.04.2019)
6. Ковалева А.Г. Обучение иностранному языку в условиях информационно-коммуникационной профессионально-образовательной среды // Язык в сфере профессиональной коммуникации: Часть 2: Материалы международной научно-практической конференции преподавателей, аспирантов и студентов, 19-20 апреля 2018 года. — Екатеринбург: Издательство УМЦ-УПИ, 2018. — С. 57–62.
7. Родионова Н.В., Яранская М.Н. Потенциальные возможности использования социальных сетей в качестве образовательного ресурса // Сб. материалов Всероссийской студенческой научно-практической конференции «Научное сообщество студентов: проблемы художественного и музыкального образования». — Чебоксары: Чувашский государственный педагогический университет им. И.Я.Яковлева. — 2017. — С. 66–69.

References

1. Barnes J.A. *Human Relations*. Hafner Press. New York, 1975. pp. 39–58
2. Gilpin D. R. *Working the Twittersphere: Microblogging as professional identity construction*. A networked self: Identity, community, and culture on social network sites. New York, 2011, Chapter 11, pp. 232–250.
3. Handley A., Chapman A. *Content Rules // How to Create Killer Blogs, Podcasts, Videos, Ebooks, Webinars (and More) That Engage Customers and Ignite Your Business*, Hoboken, N.J.: Wiley, 2011.
4. Baguzina E.I. *Web-quest tekhnologiya kak didakticheskoe sredstvo formirovaniya inoyazychnoi kommunikativnoi kompetentnosti: na primere studentov neyazykovogo vuza* (Web-quest technology as a didactic tool for the formation of foreign language communicative competence: on the example of students of a non-linguistic university), candidate's thesis, Moscow, 2011, 238 p.
5. Dyurkgeim E. *O razdelenii obshchestvennogo truda*, Moscow, 1996, available at: <https://is.gd/g8ln3w> (April, 20, 2019).
Tennis F. *Obshchnost' i obshchestvo // Osnovnye ponyatiya chistoi sotsiologii*, Saint-Petersburg, 2002, available at: <https://is.gd/bxafGD> (April, 20, 2019)
6. Kovaleva A.G. *Yazyk v sfere professional'noi kommunikatsii: Chast' 2: materialy mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii prepodavatelei, aspirantov i studentov* (Language in Professional Communication: Part 2: Proceedings of the International Scientific and

Practical Conference of Teachers, postgraduates and students), April 19–20, 2018, Yekaterinburg: UMTS-UPI Publishing House, 2018. pp. 57–62.

7. Rodionova N.V., Yaranskaya M.N. *Nauchnoe soobshchestvo studentov: problemy khudozhestvennogo i muzykal'nogo obrazovaniya*, All-Russian student scientific and practical conference (Scientific community of students: problems of art and music education), Cheboksary: I. Ya. Yakovlev Chuvash State Pedagogical University, 2017, pp. 66–69.